

Folklór jako významný socializační prvek Podluží

Eva Hnátovičová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva HNÁTOVIČOVÁ**
Osobní číslo: **H108079**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Folklór jako významný socializační prvek Podluží**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu **IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009)**. Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historii folklóru;
- na osobnosti folklóru;
- na folklórní akce (Podluží).

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na zjištění vlivu folklóru na socializaci jedince v daném regionu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Frolec, V. Autentický a stylizovaný folklór jako fenomén kulturního života současné vesnice. Praha: Academia, 1983.

Jančář, J. Lidová kultura na Moravě. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000.

Ježková, D. České a moravské lidové kroje. Praha: Albatros, 1984.

Leščák, M. Folklór a folkloristika. Bratislava: Smena, 1982.

Šalanda, B. Folklór, tradice, stereotypy. Praha: SPN, 1990.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

EVA HNA TOUČOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 20.3.2013

M. S. Janička
.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídáne k vyšší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Téma bakalářské práce se zaměřuje na folklór jako významný socializační prvek Podluží. Teoretická část se zabývá vymezením oblasti Slovácka a Podluží, dále historií v regionu Podluží a také historií etnického složení obyvatelstva. Pojednává i o folklórních tradicích jako je výtvarné umění, odívání, tance, písně, zvyky a obřady. Vysvětluje se zde také pojem socializace a socializační činitelé. V praktické části byl proveden výzkum pomocí strukturovaných rozhovorů na zjištění, zda je folklór významný socializační prvek na Podluží.

Klíčová slova:

folklór, folklórní tradice, Podluží, historie, folklórní prvky, socializace, socializační činitel

ABSTRACT

The bachelor's thesis is focus on folklore as an important element of socialization Podluží. The theoretical part deal with the Podluží and Slovácko, as well as the history of the region Podluží and ethnic composition of the population. Also discusses folk traditions such as art, clothing, dance, songs, customs and ceremonies. It also explains the concept of socialization and socializing factors. In the practical part of the research has been conducted using structured interviews to determine whether a significant folklore socializing element to Podluží.

Keywords:

folklore, folklore tradition, Podluží, history, folklore elements, socialization, socialization factor

Děkuji panu doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za spolupráci, užitečnou metodickou pomoc a cenné rady, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce, dále bych chtěla poděkovat mojí rodině za podporu při psaní této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1. SLOVÁCKO A PODLUŽÍ.....	11
1.1 VYMEZENÍ OBLASTI SLOVÁCKA A PODLUŽÍ.....	11
1.2 HISTORIE PODLUŽÍ.....	12
1.3 HISTORIE ETNICKÉHO SLOŽENÍ OBYVATELSTVA PODLUŽÍ.....	15
1.4 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	17
2. FOLKLÓR REGIONU PODLUŽÍ.....	19
2.1 VÝTVARNÉ LIDOVÉ UMĚNÍ.....	19
2.2 ODÍVÁNÍ.....	26
2.3 PÍSNĚ, TANCE A ŘÍKADLA.....	30
2.4 ZVYKY A OBŘADY.....	34
2.5 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	42
3. SOCIALIZACE.....	43
3.1 SOCIALIZACE - POJEM.....	43
3.2 SOCIALIZAČNÍ ČINITELÉ.....	46
3.3 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	47
PRAKTICKÁ ČÁST.....	48
4. VÝZKUM.....	49
4.1 CÍL VÝZKUMU, CHARAKTERISTIKA A POPIS VÝBĚROVÉHO SOUBORU.....	49
4.2 POUŽITÉ METODY.....	49
4.3 PREZENTACE VÝSLEDKŮ.....	49
4.4 DÍLČÍ ZÁVĚR.....	57
ZÁVĚR.....	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	61

ÚVOD

Folklór - znamená v překladu vědomosti lidu. Rozumíme tím vše, co souvisí se starými projevy lidové kultury. Na jedné straně jej můžeme vnímat s úctou jako odkaz předků, na straně druhé jako pejorativní přívlastek něčeho, co již dávno v životě člověka nefunguje.

Folklór je součástí širšího systému kultury, kterou označujeme například jako lidová kultura či tradiční lidová kultura. Je to část kultury, kterou tvořily lidové vrstvy, a která je silně vázána na tradici.¹

Tradice se přenáší z generace na generaci a vytváří most mezi minulostí a přítomností. Tradice napomáhá novým generacím včlenit se do systému společenských a kulturních vztahů, které vznikly v předchozích historických etapách a také nabízí prostor pro změnu, zdokonalení a přizpůsobení se nové sociální realitě.²

Ve svých začátcích se folklór nevyvíjel prvoplánově jako uvědomnělý estetický fenomén. Společenské funkce folklóru dříve byly: magická, výchovná, ideologická, organizační, zábavná apod. Folklór tedy můžeme charakterizovat jako polyfunkční sociální fakt s vlastní autonomní hierarchií hodnot. Je také bezprostřední součástí života člověka, a proto folklór ve svém obsahu bezprostředně odrazil poznání, názory, postoje a pocity člověka.

Ozývají se také otázky, které se dotýkají současné existence folklóru a jeho vývoje v blízké a daleké budoucnosti - co vlastně znamená folklór pro dnešní generaci, existuje ještě nějaká podoba jeho tvorby a šíření v autentickém prostředí (například Podluží), koho můžeme dnes považovat za nositele folklórní tradice. Odpovědi bývají rozporuplné - může v nich

1 LEŠČÁK, M., SIROVÁTKA, O. *Folklór a folkloristika (O ľudovej slovesnosti)*. Bratislava: Smena, 1982. ISBN 73-107-82.

2 FROLEC, V. *Tradice v lidové kultuře a tradice lidové kultury*. Slovenský národopis. 1986, roč. 34, č. 1 - 2.

být skepse a hluboké přesvědčení, že folklór patří mezi jevy minulosti a dnes je zajímavý spíše jen jako součást historie.³

Folklór má v regionu Podluží dlouhou tradici a byl ovlivňován i národy, které se sem v průběhu několika staletí přistěhovaly (např. Slováci) a jednotlivé folklórní prvky se jistě mezi sebou mísily a folklór jimi byl do jisté míry ovlivňován.

Téma bakalářské práce "Folklór jako významný socializační prvek Podluží" souvisí se sociální pedagogikou ve smyslu socializace dětí a dospělých kulturními vlivy folklóru.

První část bakalářské práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá tím, co je oblast Podluží, jeho charakteristikou a vymezením. Dále je uvedena historie a etnické složení obyvatelstva oblasti Podluží.

Druhá kapitola se zaměřuje na folklór v této oblasti, jako je výtvarné umění, odívání, písně, tance, zvyky a obřady. Jsou zde popsány jak prvky, které v průběhu času zanikly, tak i ty, které jsou stále aktuální.

V třetí kapitole je uveden popis pojmu socializace a vysvětlení některých socializačních činitelů.

Druhá část bakalářské práce se soustřeďuje na výzkum pomocí rozhovorů, který bude proveden mezi obyvateli města Lanžhot, dále jeho vyhodnocení a závěr.

Cílem bakalářské práce je tedy nejen charakterizovat a popsat folklór a jeho prvky, s hlavním zaměřením na region Podluží, ale také zjistit, zda je v daném regionu folklór významným socializačním prvkem.

3 LEŠČÁK, M., SIROVÁTKA, O. *Folklór a folkloristika (O ľudovej slovesnosti)*. Bratislava: Smena, 1982. ISBN 73-107-82.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SLOVÁCKO A PODLUŽÍ

První kapitola se zabývá vysvětlením oblasti Podluží a jak vznikl její název. Dále se pojednává o historii v této oblasti a historii etnického složení obyvatel, které je velmi různorodé.

1.1 Vymezení oblasti Slovácka a Podluží

Slovácko (Moravské Slovensko) - nestejnorodý a rozlehlý národopisný region, který měl složitý historický vývoj a rozkládá se ve velké části jihovýchodní Moravy.

Název Moravské Slovensko, užívaný spíše ve starší národopisné literatuře, vznikl jako protějšek dnes už historicky chápaného pojmenování uherského Slovenska, tedy Slovenska jako součásti rakousko-uherské monarchie. Vycházel z nepodloženého předpokladu, že lidé z této části Moravy byli slovenského původu, a že hranice slovenského obyvatelstva sahala zhruba po západní hranici nářečí moravkoslovenských, včetně nářečí dolského.

Nelidový původ má také mladší jméno oblasti - Slovácko, nebo též Moravská Slovač. Ač se pojem Slovácko údajně poprvé objevuje ve smyslu Slovensko v době před polovinou 19. století, vžil se na Moravě teprve v meziválečném období, hlavně ve 30. letech 20. století a postupně vytlačoval z užívání původnější název Moravské Slovensko.

První zmínka o Podlužácích je z roku 1708 a o **Podluží** z roku 1740, kdy prameny z 18. století odlišně vymezují tuto oblast od dnešního již vžitého pojetí. Podle zeměpisného označení Podluží bylo pak pomenováno obyvatelstvo. Podlužáci byli často zaměňováni za jihomoravské Chorvaty, a to dokonce i za ty, kteří bydleli mimo region Slovácka.⁴

Podluží se odvozuje od stojatých vod, které jsou typickým znakem této oblasti, označovaných jako "luže" nebo v nářečí "uuža".⁵

4 JANČÁR, J. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. ISBN 80-86156-31-1.

5 FROLEC V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

Nejdříve se Podluží skládalo z obcí Lanžhot, Kostice, Tvrdonice a Týnec, které jsou dnes také považovány za historické jádro regionu. Počet obcí, které jsou dnes považovány za Podluží, jsou zhruba necelé dvě desítky, zatímco na konci 18. století bylo udáváno jedním z pramenů na sedmdesát lokalit.

Do určité míry náležely k Podluží etnicky i kulturně blízké obce v dolnorakouském Podyjí a Pomoraví, které se postupem času odnárodnily.

Celkem jde dnes o 18 vesnic a městeček na moravském území - obce z Mikroregionu Podluží (Lanžhot, Kostice, Tvrdonice, Týnec, Moravská Nová Ves, Hrušky, Lužice, Nový Poddvorov, Starý Poddvorov, Josefov, Moravský Žižkov, Prušánky, Dolní Bojanovice, Ladná), tak i bývalé chorvatské kolonie (Břeclav a její příměstské části Poštorná, Stará Břeclav a Charvátská Nová Ves).

V roce 1999 vznikl Mikroregion Podluží, což je sdružení jihomoravských obcí. Kontaktní obcí a prvním sídlem svazku byly nejprve stanoveny Kostice. Zpočátku se na tomto projektu podílelo sedm obcí, dnes je jich čtrnáct. Jejich záměrem je vzájemná spolupráce a společné získávání dotací pro realizaci a rozvoj programů jednotlivých lokalit (např. vznik vinařské stezky). Od roku 2003 bylo sídlo organizace přesunuto do města Lanžhot.⁶

1.2 Historie Podluží

"V 5. tisíciletí př. n. l. přišli do střední Evropy cestou podle Dunaje z jihovýchodu zemědělské a pastevecké rody. Našli obdělávatelnou půdu, na které zakládali první vesnice."⁷

Koncem 4. století n. l. přišli Slované na území mezi Dunajem a Dyjí a na území dnešní Moravy. Vývoj jejich kultury urychlovaly vlivy pozdní římské civilizace a později také

⁶ DARMOVZALOVÁ, I. *Tradiční hodů na Podluží*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedoucí bakalářské práce PhDr., Judita Kučerová, PhD.

⁷ FROLEC, V. a kol. *Slovácko. Kapitoly z dějin Slováků*. Brno: Muzejní spolek, 1978, 15 s.

byzantské vlivy. V 5. a 6. století bylo již na jižní Moravě husté a souvislé slovanské osídlení, které se soustřeďovalo hlavně v blízkosti vodních toků.

Koncem 8. století, nebo na počátku 9. století (v oblasti dnešního Podluží) byla vystavěna hradištní města Valy u Mikulčic a Pohansko u Břeclavi, která měla významnou úlohu v organizaci politické moci Velkomoravské říše. Zánikem Velkomoravské říše počátkem 10. století, zanikla také velkomoravská hradiště a místo nich byly břetislavskou správní organizací vybudovány nové a menší hrady (například v polovině 11. století na řece Moravě, další v Břeclavi, Podivíně a Týnci). Moravská národnost se jako celek rozpadla do knížecích oblastí, které byly pojmenovány podle svých hlavní středisek. Od první poloviny 11. století se vlivem politického vývoje zbytky moravské národnosti pozvolna měnily v novou národnost, jejíž jádro se vytvořilo v Čechách.⁸

Ve 13. století spadal tento kraj pod olomoucké knížectví. Koncem 13. století byl však od něho oddělen jako břeclavské knížectví, které se rozkládalo se po obou březích řeky Moravy. Na vývoj událostí ve 13. a 14. století měly velký vliv vojenské nájezdy, zejména z Rakouska a Uher. V roce 1241 přepadli Moravu Tataři, kteří pravděpodobně podnikli nájezdy i na severní část Břeclavska.

Zatímco husitské války v 15. století nebyly zdaleka tak významné, nejhorší byla pro zdejší lid česko-uherská válka, kdy na Podluží zaniklo mnoho zdejších vesnic, o jejichž existenci se v lidové tradici udrželo mnoho pověstí.

V druhé polovině 16. století a počátkem 17. století zasáhly Podluží nájezdy Turků a Bočkajovců. Po třicetileté válce, kdy zde působila hlavně cizí šlechta, byl lid na Podluží uvržen do tuhé poroby. Lidu byly také ukládány stále větší a větší roboty a platy. V roce 1738 vydal císař Karel VI. robotní patent, který vyvolal selské bouře. Jednou z nejhorších byla

⁸ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

vzpouira poddaných na břeclavském a hodonínském panství v létě roku 1738. Jejím ohnis-
kem byla Moravská Nová Ves. Zrušení roboty znamenalo velký přerát v životě rolníků.

Feudální panství, která sice žila odděleným hospodářským životem, měla velký vliv na vý-
voj a charakter lidové kultury. K panství břeclavskému a lanžhotskému převážně spadaly
obce na jižním Podluží. Do břeclavského panství spadala: Břeclav, Stará Břeclav, Hrušky,
Ladná a Moravská Nová Ves. Do lanžhotského panství spadaly: Lanžhot, Kostice, Tvrdo-
nice, Týnec a Mikulčice spolu s dalšími zaniklými osadami. Později (1527) přešly
jmenované obce do břeclavského panství a pouze Lanžhot zůstal samostatný, kdy ho Max-
milián z Liechtenštejna připojil k ranšpurskému panství v Rakousku. V roce 1638 přešel
Lanžhot k břeclavskému panství. Součástí hodonínského panství byly obce v severní části
Podluží, mimo Mikulčic.⁹

Do poloviny 19. století bylo hlavním zaměstnáním zemědělské hospodaření s chovem do-
bytka a vinohradnictvím. Zaniklým zaměstnáním se stalo rybářství, které ještě v 19. století
mělo významnou roli.

Ve druhé polovině 19. století a ve 20. století došlo ke vzniku a rozvoji průmyslu v oblasti
Podluží, kdy se centry průmyslu staly Hodonín a Břeclav.

Druhá světová válka velmi zasáhla obě správní a hospodářská střediska - Břeclav i Hodo-
nín. Zničený průmysl bylo třeba obnovit a vybudovat nové závody. Docházelo také k neu-
stálemu zvyšování počtu dělníků na Podluží. Rozvoj průmyslu také hodně urychlil zánik
některých projevů tradiční lidové kultury na Podluží.

Období po druhé světové válce se vyznačovalo také převratnými změnami, např. v země-
dělství, kdy se začala zřizovat tzv. JZD čili jednotná zemědělská družstva. Zapojení obyva-
telstva do těchto změn se nemálo odrazilo i na kultuře a životě lidu na Podluží.¹⁰

⁹ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

¹⁰ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

1.3 Historie etnického složení obyvatelstva Podluží

Otázka vývoje etnického složení obyvatel na Podluží je velmi složitá a také neobyčejně závažná. V této oblasti se složení lidu často měnilo, také vlivem mnoha různých historických událostí. Počátkem 10. století byl kraj vylidněn. K novému osídlení došlo až s osadníky ze Znojemska.

Ve 13. století zasáhla do oblasti Podluží německá kolonizace, která byla znatelná hlavně ve městech Břeclavi, Podivíně a Hodoníně. Němečtí osadníci založili vesnici Reinprechtstorf, pozdější Lanštorf (dnešní Ladná), německé obyvatelstvo měla také Moravská Nová Ves (Waltersdorf). Za husitských válek byl však slovanským obyvatelstvem německý živel na Podluží vytlačen. Němci se částečně udrželi jen v Podivíně.¹¹

Mezi slovanskými osadníky byli také cizím elementem novokřtění (neboli habáni - z něm. Habaner, což je nářeční tvar za Hafner - hrnčír). Novokřtěnské náboženské hnutí vzniklo počátkem dvacátých let 16. století ve Švýcarsku. První novokřtění přicházeli na Moravu již v roce 1526 a usadili se v Mikulově. Pocházeli z alpských zemí, z jižního Německa a z jiných zemí západní Evropy. Později se na Moravu dostávali i italští a nizozemští novokřtění. Moravská šlechta je vlídně přijala hlavně pro jejich pracovitost a zručnost. Byli zručnými hrnčíři, vinohradníky, zemědělci a lazebníky. Měli společný majetek, společně bydleli a společně se stravovali. Na Podluží měli své náboženské obce v Lanžhotě, ve Staré Břeclavi, Ladné, Tvrdonicích, Moravské Nové Vsi a Týnci.¹² "*Za protireformace odešli potomci habánů z jižní Moravy na Slovensko, kde vynikli jako výrobci keramiky.*"¹³

Nejvíce a nejvýrazněji zasáhla do struktury obyvatelstva na Podluží chorvatská kolonizace. Hlavním důvodem hromadného odchodu Chorvatů z jejich původní vlasti byly nájezdy

11 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

12 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

13 ZEMEK, M. a kol. *Jižní Morava. Krajina, historie, umělecké památky*. Praha: Orbis, 1977, 13 s.

Turků, které začaly asi v 15. století a dále se zvyšovaly v 16. století. Chorvaté se také usazovali v mnoha jiných zemích. Ještě před sto lety bylo v oblasti od slavonských hranic po Moravu kolem stopadesáti chorvatských osad, z nichž mnohé byly do počátku 19. století odnárodněny.

Po celou druhou polovinu 16. století a částečně i v 17. století se Chorvaté usazovali na jižní Moravě. Vesnice, které byly zpustošené za válek v 15. a 16. století byly znovu osidlovány Chorvaty, které sem směřovala moravská šlechta. Na počátku 17. století bylo na jižní Moravě 9 obcí zcela chorvatských a 5 vesnic mělo chorvatskou menšinu. Nejvýraznějšími chorvatskými osadami na jižní Moravě byly Frélichov, Dobré Pole, Nový Přerov a na Mikulovsku Poštorná, Charvátská Nová Ves a Hlohovec na Břeclavsku, které byly osazené ve 30. letech 16. století. Koncem 16. století přišli chorvatští kolonisté na hodonínské panství do Hovorán, kde bylo po třicetileté válce chorvatské obyvatelstvo v menšině. V 17. století se usadilo několik chorvatských rodin v Dubňanech, Prušánkách, Těšicích a Dolních Bojanovicích.

Německý lid často Podlužáky považoval za Chorvaty a nazýval je "Krobóty" - z důvodu značné chorvatské kolonizace. V obcích na Mikulovsku si Chorvaté udržovali svůj jazyk a osobité rysy v lidové kultuře až do první světové války, a to i přes rozsáhlé německé osazení. Již v 18. století se Chorvaté v Poštorné a Charvátské Nové Vsi počestili. V Hlohovci si udržovala část obyvatelstva chorvatský jazyk až do počátku 20. století, a to zejména proto, že obec byla od ostatních vesnic velmi vzdálena a izolována. Obyvatelstvo Hlohovce se často stýkalo s Chorvaty na Mikulovsku a bylo s nimi spjato také příbuzenskými pouty. Vliv chorvatských kolonistů na vývoj lidové kultury na Podluží zatím nebyl dostatečně objasněn.¹⁴

Lidé z okolních hanáckých a slovenských vesnic a v menší míře také francouzští kolonisté, kteří se usadili v 18. století v Čejči, se také podíleli na změnách ve složení obyvatel na Podluží.

¹⁴ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

V 18. století se velmi prohlubovaly hospodářské a sociální rozpory uvnitř venkovského lidu. Vedle malé vrstvy bohatých sedláků, majitelů gruntů, žila na vesnicích také velká skupina středních a drobných rolníků, podsedníků a domkářů. Vzrostla také venkovská chudina - hofeři - neměli vlastní obydlí ani hospodářství a žili z námezdní práce.

Narůstající rozpory mezi bohatými a chudými, kdy se upevňovalo vlastnictví a prohlubovaly se majetkové poměry, se projeví i ve vývoji lidové kultury.

Mnoho rodin před první světovou válkou odcházelo z Podluží a usazovalo se v Rusku, Rakousku a po první světové válce také ve Spojených státech amerických, Argentíně a jinde.

Na sezónní práce přicházeli také ve větších skupinách dělníci ze Slovenska. Byly nazýváni "chlebaři" (chodili "za chlebem") nebo "bačaláci" (vedoucí skupiny byl nazýván "bača"). Někteří se na Podluží usazovali i s rodinami natrvalo.¹⁵

1.4 Dílčí závěr

Vymezení oblasti Slovácka, ale hlavně také Podluží se v historických epochách různě měnila a s tím se také různě měnily názvy této oblasti. Ustaloval se také počet obcí, které do oblasti Podluží spadají. Posléze vznikl Mikroregion Podluží, kde je již jasně vymezeno, které obce jsou součástí této oblasti.

Historie Podluží je velmi bohatá a také velmi různorodá. Přes veškeré války a boje cizích národů se obyvatelé snažili udržet svoji lidovou kulturu, ale v mnohém se také museli přizpůsobovat. Působení šlechty, nástup industrializace a různé další vlivy se odrazily i ve vývoji této osobité kultury.

Etnikum se na Podluží měnilo velmi často. Každý národ si s sebou přinesl své zvyky a tradice, např. Chorvaté, kteří se na Podluží přistěhovali, si po několik století udržovali

¹⁵ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

své zvyky a svůj jazyk. Kromě měnicího se složení obyvatel se měnilo i sociální rozvrstvení a majetkové poměry, které se také odrazily na fungování folklóru.

2. FOLKLÓR REGIONU PODLUŽÍ

V druhé kapitole budou popsány jednotlivé folklórní prvky, jako je výtvarné lidové umění, odívání - kroje, písně, tance a říkadla a v neposlední řadě také zvyky a obřady. Seznámíte se zde jak s folklórními prvky, které již zanikly, tak i s těmi, které jsou stále aktuální.

2.1 Výtvarné lidové umění

Názední malby

Lidové stavby obvykle bývaly barevně olíčený. Tuto práci zastávaly převážně ženy – hospodyňky, nebo „líčařky“.

"Nejstarší domy byly ozdobeny jen barevnými, poněkud modrými, zelenými a červenými "obrovnávkami", které lemovaly jinak bílé plochy zdi, buď jen na spodní straně nebo i v rozích a pod okapem. Staré barvy byly tluměnější než nové barvy kupované, jimiž ženy začaly líčit domy na konci 19. století a jichž se ještě používá podnes. Ale i mícháním kupovaných barev vytvářely ženy na Podluží pastelové tóny, sytější na obrovnávky, méně syté na zalíčení ostatní plochy zdi."¹⁶

U novějšího typu malby se bílým vápnem oddělovala barevná plocha zdi od obrovnávky, které bylo namalované jinou barvou. I plocha žudra (dva vysunuté zděné boční pilíře, se zpravidla zaklenutým, obloukovitým, někdy i vodorovným stropem, které tvořilo malou předsíňku) bývala zamalována barvou, pokud na něm nebyla namalována bohatá malba. Dům se obvykle zvenčí maloval dvakrát či třikrát do roka, a to před Velikonocemi, popřípadě i před svatodušními svátky, nebo také na podzim, kdy bývaly hody. Dům malovaly ženy okrovou, žlutou, modrou nebo zelenou barvou.

V souladu s celkovým laděním stavby musela být i malba na žudru. I když žudro nebo jiné názední malby nebyly poškozeny deštěm, sněhem, nebo vybledlé sluncem, obvykle se jednou ročně přemalovalo po olíčení vnějších stěn domu. Malovalo se před Velikonocemi na jaře, nebo na počátku hospodářského roku. V minulých dobách byl totiž malbě na žudru připisován v lidové víře a představách blahonosný a ochranný charakter.

¹⁶ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962, 35 s.

Kdy a jak vzniklo žudro není známo. Název je spojován s německým Söller a dolnoněmeckým Zolder, což se odvozuje z latinského solarium.¹⁷

Nejvíce však lidové malby na žudrech pronikly (mimo kroje a písní) do povědomí širokých vrstev národa o Podluží. Do konce 19. století byly různé názední malby územně mnohem rozlehlejší. Všechny malby na žudrech, které se dochovaly jsou totiž bez výjimky mladšího data a odráží se v nich vývoj posledních několika desetiletí, který směřoval až k úpadku a poté i k zániku těchto velmi zajímavých projevů lidového umění.

Malování prstem nebo třemi prsty v mokré omítce - to je také jedna ze známých technik názedních maleb z konce 19. století. Tvořil jej velmi jednoduchý ornament - dva vodorovné souběžné pásy rytmicky seřazených rostlinných motivů a dva pásy stylizovaných geometrických vzorů.

Ornament, který se vyskytoval na názedních malbách se vyvíjel v těsné souvislosti s ornamentem na kraslicích, výšivkách, částečně i na dřevorezbě. Ovšem nebyl totožný.

Vývoj těchto názedních maleb směřoval od jednoduchosti ke složitosti. Na konci 19. století sice převažoval na žudrech rostlinný ornament, ale na některých malbách je ještě patrné, že jim předcházelo období s prostšími a ne vždy jen rostlinnými motivy. Stále je také patrný rozdíl mezi malbou na starých žudrech a malbou na nových.

Jedním ze základních motivů malby na žudrech byl motiv "růže. Byl složen ze čtyř půlkruhů, které svým průměrem přiléhají ke stranám čtverce. Později se ze čtverce stává kruh, který měl vevnitř šesticípou barevnou hvězdu s níž se částečně prolínaly další kruhy. Na začátku 20. století byly tyto základní tvary doplněny ještě rostlinnými motivy - tulipány, popř. drobnými elipsovými motivy, kterým byl připisován plodnostní význam, dále také závitnicemi. Objevovaly se zde i velmi charakteristické motivy "slimáka", prvku, který připomínal silně skloněné písmeno S. Malby žuder bývaly v té době ještě decentní. Později však mizí starý motiv růže a nahrazuje jej po obou stranách oblouku žuder motiv šesticípé hvězdy, která byla uzavřena do hruškovitého tvaru rostlinného rázu. Plocha mezi těmito motivy se zaplňovala rostlinnými ornamenty, které byly uplatňovány i na vnitřním ostění žudra v jeho klenutí. Motiv růže však nikdy nezmizel. Na konci 19. století se začal objevovat motiv jablka na svislé ose žudra, později se však měnil na motiv srdce. Tyto mo-

17 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

tivy nahrazovaly starý motiv růže, který ale mohl mít původně jiný smysl. Malba na současných žudrech však již není soustředěna do dvou nebo tří míst, je ale rozložena po celé horní ploše žudra, dokonce někdy zasahuje i hluboko do piliřů, které jsou na starých žudrech ozdobeny barevnou plochou (v Lanžhotě žlutou, v Tvrdonicích zelenou). Malba je však ve většině případů přebujelá a zdobnělá a na úzkých piliřích nových žuder neúměrně těžká. Později nastal i v kombinacích barev a vkusu velký pokles. Ve druhé polovině 19. století byla malba na žudru sladěna s celkovou barevností stavby, dnes už se k tomu většinou nepřihlíží.¹⁸

Ostění oken bývala ještě ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století ozdobena názední malbou. Ostění byla zdobena zvenčí červenou, žlutou, modrou a zelenou barvou s přebujelými rostlinnými motivy, které byly více rozvinuté. Tyto malby také bývaly v souladu s malbou na žudru.

Malby v interiéru

Výzdoba domova a jeho zevnějšku byla na Podluží kupodivu jednotná. Malby na ohništích a okolních stěnách zanikly dříve než malby na žudrech, velký vliv na zánik těchto maleb měla modernizace. Bývaly jimi pokryty celé stěny síní, kuchyní, v některých domech i jizbách, nejvíce však přepážky, které oddělovaly ohniště od ostatního prostoru. Někdy měly tyto malby na přepážce rozměr až čtyř čtverečních metrů. Nejvíce se objevovaly v Tvrdonicích. Podnože interiérových maleb měly rumělkově červený základ a na něm byla bíle konturovaná a barevně vyplněná kresba, která se skládala ze závitnicových a rostlinných motivů. Hlavní plocha, která byla vylíčena bílým vápnem, byla vyplněna velkou kompozicí, která se skládala z několika úponků - lemovaných rostlinnými ornamenty. Pás (široký jako podnož) pod stropem uzavíral malbu na ohništi a přilehlých stěnách. Jeho barva byla žlutá a na ní byly bíle konturované motivy. Interiérové malby se skoro každoročně obnovovaly, jelikož kolem ohnišť bývaly úplně zničené.

Na konci 19. století se začaly interiéry malovat řemeslnou malbou pomocí šablon a válečků. Avšak starý způsob malování byl vkusný a stále si zachovával původní lidový ráz, za-

18 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

tímco řemeslná malba byla odpudivá, jelikož působila šablonovitě, stroze a odtrženě od místního lidového ornamentu, kompozice a techniky.

Jednodušší než malby na žudrech byly interiérové malby nad dveřmi nebo okny v obytných místnostech. Zachovaly se v některých obcích - Tvrdonice (malby byly drobnější a plošné), v severním Podluží, Prušánkách, Starém Poddvorově i jinde (hrubší malby, časté šrafování, konturování vzbuzovalo dojem plastičnosti).

Názední malby upadaly a zanikaly na konci 19. století. Škodilo jim přenášení na veřejné a obytné budovy. Neprosperovaly jim také ostré barvy, či některé temné a studené odstíny. Názední malby zdaleka nebyly jedinou ozdobou domovního interiéru, který se na Podluží vyznačoval zvláštní čistotou a vyvinutým smyslem pro zdobnost.¹⁹

Zdobení podlah

Ornamentálně příbuzným způsobem výzdoby bylo nedělní a sváteční zdobení dusaných podlah v jizbách vyléváním pramének vody. Hospodyně v sobotu podlahu zametla a posypala ji celou jemným žlutým pískem. Ten samý den, nebo až v neděli ráno začala vylévat do podlahy jednoduché ornamenty. Vylévání ornamentů prováděla nádobkou, která měla díрку ve dně. Takto vylité ornamenty zůstávaly v podlaze vidět dva až tři dny. Tvůrkyně těchto ornamentů si velmi zakládaly na preciznosti a snažily se předstihnout v dokonalosti ornamentu. Touto primitivní technikou bohužel bylo omezeno množství a tvary ornamentů. Tato technika také vyžadovala plynulost ornamentu. Nejběžnějším ornamentům se říkalo "křivé panny", "jabůčka" a "slimák". Ozdobné vylévání samozřejmě zaniklo se zánikem dusaných podlah.

Z praktických příčin se bohužel nemohlo rozvinout vylévání ornamentů vodou v jizbách do velkých a složitých kompozic. Avšak zdobení chodníků tuto možnost nabízelo. Provádělo se ornamentování bílým pískem, nazývané "vysypání". Bylo běžné v okolí Hovorán (na severním pomezí Podluží). Využívalo se při různých svátečních příležitostech - například před svatodušními svátky nebo před hody. Na Podluží byl tento styl zdobení ojed-

¹⁹ FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

něly. Ženy vytvářely velké kompozice z rostlinných ornamentů, které tvořily bez předchozího předkreslení.

Malování na oknech

Ornamentálně příbuzné a také nejmladší zdobení bylo ozdobné malování mýdlem na oknech a skleněných výplních interiérových dveří. Nejvíce se uplatňovaly motivy jablka, tulipánu, růže, hřebíčků, hroznů, listů vinné révy a jiných rostlin. Dále také spirály, obloučky, kroužky a jiné další ornamentální prvky. Tento druh malby byl znám i z jiných oblastí než z Podluží. Rozšiřoval se až s nástupem okenního tabulového skla, mohl se ale na sklo přenést z jiných druhů malby.

Práce se dřevem

Dřevořezba a práce na dřevě byly nejméně rozvinuté projevy lidového umění. Důvod byl jednoduchý - na jihovýchodní Moravě nebyl dostatek vhodného dřeva k uměleckému zpracování. Projevila se zde také větší vynalézavost než v práci s jinými materiály. Uplatnila se ve výzdobě výplní vstupních dveří, v jizbě pak na středním stropním rámu, nazývaný "rošt" a na "stúpě" - sloupu, který rošt podepíral. Nejběžnějším zdobením bylo profilování těchto nosných sloupů.²⁰

Profilování domácího nábytku (poliček, opěradel lavic, židlí nebo čel postelí) byl také obvyklý způsob uměleckého opracování dřeva. Na jednotlivých člancích nábytku byly souměrné a rytmicky se opakující vypuklé nebo vyduté výřezy. Profilace bývala někdy doplněna malbou s rostlinným motivem v modré a červené barvě. Tyto profilace bývaly také uplatňovány na podnožích truhel na šaty, kolébkách nebo na jiném nábytku.

20 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

Malování na nábytku

Z počátku 19. století jsou také zmínky o malovaném nábytku na Podluží. Nábytek s tmavozelenou podkladovou barvou, nebo červenohnědou barvou s květovanou výzdobou je typický pro okolí Lanžhota. Na truhlách se ponejvíce udržely starší dekorační prvky, zatímco u mladších součástí lidového interiéru (postelí) byly slohové, klasicistní a empírové vlivy, které se mísily se staršími vzory. Ornament obsahoval spíše cizí prvky.

Zdobení vrat a vstupních dveří byl také jedním z projevů výtvarného umění. Jednotlivé články tvořící výplň vrat byly geometricky uspořádány do vodorovných nebo svislých řad, nebo paprsků. Mladším způsobem zdobení je výzdoba domovních dveří. Výplně dveří jsou tvořeny z geometricky skládaných článků, které někdy plasticky vystupují z podkladu. Jednoduchá profilace na výplni dveří má v některých případech rostlinný ráz. Časté je také uspořádání paprskovité, hvězdicovité nebo vějířovité. V Lanžhotě, Tvrdonicích a jiných vesnicích jsou tyto výplně běžné.

Malování vajec

Malovaná velikonoční vejce byla nejrozšířenějším lidovým uměleckým projevem. Vznik těchto malovaných vajec byl spjat se zabezpečením úrody a plodnosti dobytka v nastávajícím roce. Uplatnilo se zde mnoho motivů, které měly hospodářský význam a také blahonosné motivy. Z poslední čtvrtiny 19. století je znám ještě obecný vývoj v malbě kraslic, který směřoval od geometrických tvarů znakového významu ke spíše konkrétnímu zobrazení rostlinných, nebo jiných motivů.

Hlavní motivika je umístěna v širokém pásu na bříšku kraslice, na koncích vejce jsou blahonosné motivy - šesticípé a osmicípé hvězdy. Starší ornamentální prvky tvoří karafiát, tulipán, hrozen, trojlístek, ale ponejvíce "slimák", ale také další základní tvary jako vlnovka, řetízek, meandr. Na mladších batikovaných a škrábaných kraslicích se objevují jiné motivy.²¹

21 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

"Kraslice se zdobily nejrůznějšími technikami:

- barvením jednou barvou,*
- vyškrabováním ostrým předmětem na vejci, kvůli pevnosti na tvrdo uvařeném a obarveném,*
- leptáním kyselinou dusičnou "šajvostrem", kde výsledkem byl bílý ornament na barevném základě,*
- nanášením vosku, t. j. bedněním, který se po obarvení odstranil,*
- nanášením vosku barevného, tvořícího plastickou ozdobu,*
- bedněním, kombinováním s leptáním v zelené vodě, nebo octě,*
- polepováním krátce nastříhanou slámou, kladenou vedle sebe v různé ornamenty,*
- polepováním papírových obtisků nebo textilem,*
- malováním ornamentů přímo štětcem,*
- vybijením - vzácná ukázka řemeslnické dovednosti, která už zanikla.*

Z technik na Podluží používaných převládaly vyškrabování nad starou pracnější technikou bedněním voskem. Bednění se provádělo tak, že se vejce, na které se tekutým voskem pomocí tenké trubičky zapuštěné kolmo v dřívku nanese ornament, pokládalo do různých barev, počínaje světlou - žlutou a konče obyčejně černou. Postupovalo se tak, že se například na bílé vejce nakreslil tyčinkou zvanou ztužkou rozpuštěným voskem obrys ornamentu, který měl zůstat bílý a vejce se ponořilo do žluté barvy. Po oschnutí se voskem zakryly ty plošky, které měly zůstat žluté. Poté se vejce ponořilo do červené barvy a tak se postup opakoval. Po oschnutí se nanesený vosk odstranil a pestrá kraslice měla základ v takové barvě, v jaké byla naposledy, obyčejně červený, nebo černý."²²

Nevhodným měněním starých prvků ve výzdobě a vnášením nových byla porušena někdejší jednota a ukázněnost v jejich výtvarném pojetí. Oslabování závaznosti orna-

²² ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno, 1953. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 155 - 156 s.

mentálních motivů kraslic bylo provázáno se ztrátou společenských funkcí ve velkonočních obřadech a obyčejích.

V nejužším vztahu k životu lidí vznikalo a žilo lidové umění. Takovéto lidové umění se pojilo jen s některými významnými příležitostmi, nebo s některými výročními obyčejí a slavnostmi v životě člověka. Zatímco kroj provázel člověka stále, pouze se měnil při různých příležitostech.²³

2.2 Odívání

Venkovský lid se oblékal starodávným jednoduchým oděvem, který byl vyráběn doma. Během staletí podléhal jen nepatrně dobovým a módním změnám. V době feudalismu byly přebírány od vyšších společenských tříd krojové novoty, ornamentální prvky i některé krojové součástky. Tyto veškeré novoty pak byly přetvářeny podle potřeb lidu.

Ve starších dobách měl kroj jako oděv funkci chránící a také důležitou funkci rozlišovací. Kromě panských krojů vznikaly také kroje měšťanské a selské, které mohli nosit jen lidé, kteří spadali do této vrstvy.

Sváteční kroj se v jednotlivých krajinách začal diferencovat v 16. a 17. století, později kroj všední. Jednotlivá panství podporovala rozdíly v krojích, protože bylo v zájmu vrchnosti, aby se příslušníci jednotlivých panství od sebe lišili.

Mnoho vlivů působilo na podlužácký kroj - byl odrazem zemědělské výroby, domácí i cizí kolonizace, změny života i práce lidu, stupně zámožnosti rodin, ale také svobody, povahy a uměleckého cítění.

Nejen městská kultura, která pronikala do života lidí na Podluží, ale také další vlivy (měnění se hospodářské podmínky, vznik železnic) způsobovaly pomalé zanikání a odkládání kroje. Avšak oproti těmto podmínkám kroj stále žije a rozvíjí se dále, i když omezeně.

23 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

Trvá stále jako přežitek minulých dob, jako důležitá část života a jako součást umělecké kultury.²⁴

Mužský pracovní kroj

Obecně od jara do podzimu se nosily žluté rezné třaslavice (gatě) a rezná šňůrková košile. Nohavice gatí byly buď spuštěné dolů, nebo zasunuté do vysokých bot. Volně spuštěná modrá zástěra, která se nosila k šatům, byla uvázána v pase. Uvazovala se na "rožek" – "na kosírek", tj. jedním ze spodních rohů byla podstrčena v pase pod šňůrku. V Ladné, Břeclavi, Lanžhotě a Poštorné se košile zasunuje do třaslavic, v ostatních obcích je košile ven z třaslavic. Košile se všeobecně nosila volně spuštěná bez zástěry a s rozvázanými šňůrkami - když se mlátilo obilí. Na hlavě se nosil černý klobouk s velkou stříškou, nebo starý obnovený húseňák (nízký klobouk), civilní klobouk, nebo slaměňák. Pokud bylo chladné, nebo deštivé počasí oblékala se často kacabaja (kabátec) a na ni halina (dlouhý kabátec, sahající do půli lýtek), která se v pase utahovala povřísllem, nebo řemenem. V létě se chodilo na boso, jen staří lidé nosili pantofle. V zimě se nosily jelenice, nebo látanice (gatě se záplatami na bocích nohavic a na kolenou), kacabaja, nebo starší látkové šaty. Pokaždé ale i šňůrková košile. Jako spodky sloužily třaslavice, nebo "moldonice" (flanělové plátno). Na všední den a přes kacabaju se oblékal starší obnošený kožich "dubeňák". Později to byl civilní kabát, beranica (čapka) na hlavě, na nohou "jojky" - "šlapuše" (vysoké boty se širokými holínkami), později vysoké boty, nebo gumáky.

V současné době toto pracovní oblečení téměř zaniklo, můžeme jej ojediněle vidět jen u starších lidí.

Mužský sváteční kroj

Svobodný šohaj - jejich kroj je velmi honosný a působivý. Na hlavě byl umístěn ozdobný klobouček - guláč (vysoký klobouček bez stříšky), nebo húseňák (nízký klobouček rozdílých stříšek) s upraveným umělým pérem, které bylo ukončeno vybilným kosířkem

²⁴ ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno, 1953. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

(dlouhé peří) - který znamenal sílu a svobodný věk. Červené, modře sňurované a vyšíváné nohavice se zasouvaly do vyšíváných štrápcových čížem (vysoké holénkové boty). Košile jsou široké s dlouhými vyšívánými rukávy a kolem obojku je uvázaný červený květovaný šátek. Lajbl (kabátec) je bez rukávů s připevněnými dlouhými malovanými pentlemi.

Ženáč - přestává nosit kroj svobodných, guláč a kosířek. V létě nosí húseňák bez péra a dalších ozdob, košili se širokými rukávy, kde je jedna, nebo dvě výšivky. Dále tmavý krátký šátek bez třásní, lajbl bez rukávů a pentlí. Nohavice jsou buď modré, nebo fialové sňurované, nebo látkové. Mladí nosí vyšíváné štrápcové čížmy, ostatní nosí černé holénkové boty.²⁵

Ženský pracovní kroj

Spodní oděv se skládal z rubáče (ze silného konopného plátna), který byl z dílové suknice s připojeným rovným pruhem přes prsa a záda. Později byl nahrazen košilkou s krátkými rukávy, ještě později pak rovnou košilí s ramínky. Rukávce (krátká košile se širokými rukávy, která byla v nadloktí stažena a přišita jednoduchým obojkem), které tvořily doplněk rubáče již také vymizely. Nabraná sukně byla z praktických důvodů o něco kratší než u svátečního kroje a také se nosila jen s jednou spodničkou. V létě se sukně nosila bez spodničky. Dříve se také nosila krátká kacabajka, která byla stažená v pase - později byla nahrazena volnější jupkou vzadu prodlouženou pod pás do širokého cípu. Bývala zdobená vpředu i na obou stranách kolem zapínání a kolem celého spodního okraje. Zástěra byla plátěná, obvykle modrá. V létě chodily ženy bosé, nebo nosily pantofle, sandály a jinou starší obuv. V chladnějším počasí obouvaly i staré čížmy.

V zimě se obvykle nosily sukně a jupky ze silnějších látek, nebo také obnošené části svátečního oděvu. Dále se nosil kostkovaný, nebo pásovaný vlnák, který byl napůl přehnu-

²⁵ KRUŽÍK, J. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 35732-82.

tý a ovíjel tělo přes boky. Na hlavě se nosil šátek, který byl uvázán pod bradou. Starší čizmy byly nahrazovány válenkami.²⁶

Ženský sváteční kroj

Svobodné děvče - pestrý kroj s jemným vyšíváním. Na hlavě se nosí kokeš, nebo rožky (čepec). Rukávce mají nadmuté rukávy, připevněné a vyšíváné v nadloktí a krajkami obroubené tacle (část oděvu, pod staženým rukávem, který bývá ozdobem výšivkami). Čtverhranný vyšíváný obojek zdobený krajkami se uvazuje pod krkem a připíná se na zádech přes lajblík bez rukávů. Vrchní sukňe jsou různých barev - v létě hedvábné, nylonové a silonové, na zimu těžší látkové. Vespod se nosí několik bílých škrobených sukni. Přes sukni se v pase uvazuje bíle vyšíváný fěrtoch (od shora dolů je vodorovně sámkovaný a olemovaný krajkou. Pod bradou je uvázána dlouhá dvojitá malovaná mašle, která je spuštěna až po dolní okraj fěrtochu. Na nohou mají čizmy, kde bývají žlutě nebo zeleně jednoduše vyšité a lakované paty. Podpatky jsou ukončeny mosaznou, nebo obyčejnou podkovičkou.²⁷

Vdané ženy - všeobecně užívaným slavnostním krojem jsou místo zavíjačky šaty, tj. vrchní sukňe a jupka. Z těžších materiálů jsou na zimu, z lehčích na léto. Na hlavě je uvázán světlý tibetový šátek a na zádech bíle vyšíváný čtverhranný obojek. Dvě bíle vyšíváné bílé šňůrky jsou pod bradou a spadají skoro do pasu. Vpředu se v pase uvazuje canglovica, nebo fěrtoch, který je bíle vyšíváný. K němu se nosí jednobarevné, nebo malované mašle. Na nohou jsou obuty čizmy.²⁸

26 ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno, 1953. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

27 KRUŽÍK, J. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 35732-82.

28 KRUŽÍK, J. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 35732-82.

Dětský kroj

Děti ještě v peřince nosily košilku a na hlavě pestrou čepičku, která byla zdobena poskládanými stužkami i perličkami. Kolem obličeje byla lemována kraječkou (v Lanžhotě někdy černou, nebo kožešinkou).

Někdy i do šesti let věku byl kroj pro děvčata a chlapce všude stejný - ušité šaty s řasenou sukni, která se zapínala vzadu. Děvčátka do dvou let nosívala rukávečky na léto a přes ně širokou šatovou sukni. Ovšem na neděli se kroje podle pohlaví různila. Větší děvčata a chlapci nosívali miniaturní kroj dospělých.

V současné době se kroj pro děti pořizuje jen zřídka, a to pro zvláštní příležitosti.²⁹

2.3 Písně, tance a říkadla

Písně

Z lidového umění na Podluží jsou ponejvíce známy písně a tance. Písně taneční a netaneční jsou na Podluží vyrovnané, spíše zde převažují písně táhlé. Jsou zde zastoupeny písně z východního a také západního slohu. Za původní a domácí nápěvy se ale považují písně z východního slohu. Tyto písně se častěji vyznačují rytmickými a tonálními zvláštnostmi.

Písně tanečního rázu se rozpadají na písně k párovému točivému tanci "vrtěné", ke skočnému tanci "hošije", k verbuňku a k figurálním, kolovým tancům a k písním pochodového rázu.

Většina táhlých písní a každá vrstva tanečních písní si přivlastňují osobitou slovesnou tematiku. Nejvíce je zastoupena tematika milostná, která má v každé písni jiný ráz. V milostné tematice písní k vrtěné je i často moment žertovný. V hošijích se často opakuje motiv o péřečku od milé. Ve verbuňku jsou často zastoupeny motivy loučení se s frajírkou a podobně. Objevuje se zde i tematika svatební, jež má původ ve společných motivech loučení se s rodiči, s rodným domem, vesnicí. Při vrtěné jsou v tanečních nápěvech charakte-

²⁹ ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno, 1953. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

ristické motivy o muzikanetch, o tančení s milou. V hošijích jsou o samotném vyskakování, o "pasování se" chlapců o kosířek, bývají zde hojně zastoupeny také slovní hříčky a texty s lascivním obsahem.

Písňe na Podluží byly ovlivňovány zejména okolními oblastmi Slovácka, západním Slovenskem. Dále jsou zde přítomny maďarské prvky a také vliv ze severu - několik písní v lašském nářečí.

Zpěv na Podluží se vyznačuje velkým hlasovým fondem hlavně u mužů. U žen i mužů jsou zde oblíbené vysoké hlasy. Pokud nemá chlapec vysoký hlas, není považován za dobrého zpěváka a nemůže sólově vystupovat. Byla také ceněna hlasnost zpěvu. V nedávné době se také rozšířil způsob vícehlasého ženského a mužského zpěvu. Později také střídavý a společný sólový zpěv chlapce a děvčete. Nejvíce jsou v tomto směru známi Jožka Severin z Tvrdonic a Božena Šebetovská z Lanžhota.

Písňe se ponejvíce zpívají při slavnostních příležitostech - před svatbou, při svatbách, hodech. Večer před oddavkami (tzv. při svíci) zpívají kamarádky nevěsty. Velká většina těchto písní oplakávají ztrátu nevěstiny svobody. Nejznámější je "Ked sa mamko vydám, jak bych vám umreua" složená Fanošem Mikuleckým. Záležitostí vdaných žen jsou písňe k čepení nevěsty a k vození výslužky. Písňe tohoto charakteru jsou jak táhlé, tak i taneční. Zvláštní příležitostí ke zpěvu je tzv. naříkání nad zemřelým.³⁰

Tance

Typ tance, jaký je znám z Podluží, připomíná stejné typy tanců z ostatních částí Slovácka. Nejznámější je tanec točivý (vrtěná), dále verbuňk (mužský tanec) a různé tance obřadní (hošije).³¹

30 FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

31 JELÍNKOVÁ, Z. *Lidové tance a taneční hry na Podluží*. Strážnice: Krajské středisko lidového umění, 1962.

Vrtěná - tancuje se jako třetí tanec v pořadí po valčíku a polce. Oproti původní formě vrtěné zbylo pouhé vrtění dvojice na místě, které bylo obohaceno o komíhavé pohyby spojených paží obou partnerů. Dříve tyto pohyby nebyly a tempo bylo volnější. U současné vrtěné je krok víření ovlivněn dechovkou. V Lanžhotě je původní podtrháváný, potom podklesávaný krok na vnitřní nohu nahrazen rychlými běhovými krůčky. Jako samostatný tanec se vrtěná objevuje jen zřídka, spíše pouze o svatbách.

První zmínka o vrtěné je z roku 1811, kdy byla vrtěná více sólovým tancem a zřejmě byla spojena s tancem do skoku (kdy chlapec vyskakoval a pravou rukou si tleskal o holínku čižmy, zatímco se dívka otáčela na místě, později se v závěru tance objevuje víření dvojice).

Verbuňk - tanec, který je mladého původu a jeho vznik a formování souvisí se zavedením získávání vojska (tzv. verbování) do armády. Do určité míry má tento tanec vojenský charakter a s tím také souvisí tematika verbuňkových písní. Opírá se hlavně o poskočný krok, někdy provedený velmi zeširoka s výkyvy trupu stranou, nebo se zakládáním nohy za nohu, který má prudce odráživý ráz (ve shodě s údery bubnu). Výskoky jsou vysoké. Vlivem dechovky ale tento tanec degeneroval.

Na Podluží je více druhů verbuňku: obyčejný, tančený (ve svatebním průvodu), dále válaný verbuňk (tanec začíná válavými pohyby v nákleku s otáčením kolem vlastní osy s tleskáním do dlaní i do holínek, v závěru prudce graduje), trnavský verbuňk (slavnostní hodový, tančený pouze na určité píseň), také husarský verbuňk (v Kosticích - přenesený ze Slovenska).

Hošíje - tančí se o hodech. Všichni přítomní muži (svobodní i ženatí) jsou v určitém pořadí vyzváni do tance. Někde se jimi hody začínají, jinde se tančí až k večeru. Jejich starší formou byl tanec do skoku (skočná). Při tanci se chlapci snaží, aby vyskakovali co nejvýše

a nejpěkněji. Zajímavostí je, že tanečník musí za tanec zaplatit, přesto však je poctou pro tanečníka vyzvání do tance od stárka.³²

Říkadla

Děti se jimi bavily převážně v ulicích obcí a jejich okolí. Dokud nebyly nuceny pomáhat rodičům na poli, sedlákům, nebo pracovat mimo obec, jejich zábava byla stálá.³³

"O robotě

*Nepojedu na robotu,
až pojedú zemané,
oní mají pěkně koně,
a my máme strhané.*

Lanžhot

*Hastrmane, tatrmane,
daj nám kožu na buben,
budeme ti bubnovati,
až vylezeš z vody ven.*

*Kostice*³⁴

32 JELÍNKOVÁ, Z. *Lidové tance a taneční hry na Podluží*. Strážnice: Krajské středisko lidového umění, 1962.

33 ČAPKA, F. a kol. *Tvrdonice. Příroda, dějiny a lidová kultura podlužácké obce*. Brno: Muzejní a vlastivěd. spol., 1986, ISBN 59-214-85.

34 KRUŽÍK, J. *Dětské hry, říkadla a tance z Podluží*. Strážnice: Krajské středisko lidového umění, 1962, 17 - 18 s.

2.4 Zvyky a obyčeje

Svatba

V minulosti svatbě předcházely námluvy, ty byly buď "sehnané" určené rodiči, nebo z oboustranné náklonnosti mladých lidí.

"Sehnané" námluvy probíhaly tak, že nejprve přišel "namlůvač" do nevěstina (ženichova) domu na besedu a při besedě nadhazoval, že ví o bohatém ženichovi (nevěště). Vykládal, jaký je to hodný a pracovitý chlapec (dívka) a jaký dostane majetek. Pokud měli rodiče nevěsty (ženicha) zájem, stanovil se den námluv. Námluvčí měl vždy zájem, aby se námluvy povedly, protože jej čekala odměna z obou stran.

V den námluv přišli ženichovi rodiče do domu k rodičům nevěsty, kde se dohodli co dostane nevěsta a co ženich. Jednalo se hlavně o pole, dobytek, dům, či zařízení v domě. Poté každý své rozhodnutí oznámil nevěště a ženichovi. Rozhodnutí bylo platné, i přesto, že se mladí neměli rádi.³⁵

Námluvy z oboustranné náklonnosti mladých lidí - ženich přišel se svými rodiči zpravidla ve středu do nevěstina domu. Rodiče nevěsty však byli dopředu upozorněni kmotřenkou, že dojde na námluvy, proto už bývaly přichystány koblihy a čaj. Ženich přinesl pro ženské sladkou kořalku. Po přípitku oslovil otec ženicha rodiče nevěsty (zda souhlasí se sňatkem). Ženichův souhlas se svatbou býval signál k vyjednávání věna. Otec nevěsty navrhuje, co dá nevěště, otec ženicha, co dá ženichovi. Když se pro majetek nedomluvili, celé námluvy se rozešly. Pokud se ale domluvili, stanovili si den odjezdu k notáři k úpisu. Pak byl teprve stanoven den svatby.³⁶

Svatební den byl obvykle úterý, středa, nebo sobota. Dnes to obvykle bývá sobota v kterékoliv roční době. Rozlišuje se "hrubá" a "malá" svatba. Hrubá svatba trva dva až tři dny a následující neděle bývají "popravky", kdy se schází nejbližší příbuzní. Na tuto svatbu

³⁵ KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

³⁶ KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

jsou pozváni všichni příbuzní a kamarádky a kamarádi. Nekdy bývá sezváno sto až dvě stě hostů. Malá svatba trvá jen jeden den a pozváni jsou jen nejbližší příbuzní.

Ženich a nevěsta chodí čtrnáct dní před svatbou ve svátečních krojích zvát svatební hosty. Obvykle se takto děje v neděli. Nevěsta si pozve svou nejpřímější kamarádku za starší družičku, ženich svého nejlepšího kamaráda za staršího mládence. Ženich s nevěstou se také dohodnou, koho pozvou za družbu. Družba bývá obvykle ze strany nevěsty - veselý člověk s dobrou vyřídilkou, znalý všech svatebních zvyků a dobrý zpěvák. Ovšem nejvíce záleží na starší družičce se starším mládcem, protože jsou hlavními aktéry svatby a na nich záleží celý svatební úkon. Starší družička obstarává svatební péro pro ženicha a "čagan" pro družbu, pro nevěstu a sebe myrtový věneček a pro ostatní svatební hosty větvičku rozmarýnu jako svatební označení.³⁷

Několik dní před "hrubú svatbú" připravuje hlavní kuchařka svatební hostinu. Nejdříve se peče trvanlivé pečivo, pak ostatní. Svatebčané obvykle donášejí do nevěstina a ženichova domu máslo, vejčička, cukr, mouku, a tím potvrzují, že se svatby zúčastní. Ostatní svatební dary jsou přinášeny den před svatbou, nebo v den svatby. Dříve se nedávaly svatební dary, protože se vybíralo na kolébku, nebo na povijan - družba obcházel se zpěvem a přípitkem domy svatebčanů a ti mu přispívali penězi do slaměnky, nebo do mísy. Jídelníček o svatbě byl minulosti bohatý: ráno byly klobásy, párky, koláče a svažené víno, v poledne a večer - slepičí polévka, pečená husa s husí omáčkou, vepřové, zelí, knedle, cukroví, koláče a víno.

Zevnějšek i vnitřek svatebního domu musel být nově vylíčen a před domem upraven vyspaným pískem. Když bylo takto všechno připraveno, přichází slavnostní předvečer svatby, tzv. "svíca". Dříve večer před svatbou chodívali chlapci ženichovi a děvčata nevěstě zpívat svícové písně. "Svíca" je rozloučení ženicha nebo nevěsty se svobodou a svými kamarády. Je to odvozeno od rozsvěcování svící ve svatebním domě. Podle starých lidí znamená zhasnutí svící konec svobodného věku.³⁸

37 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

38 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

V den svatby se ráno sjíždějí svatební hosté - ze strany nevěsty do nevěstina domu, ze strany ženicha do ženichova domu. Pokud se jedná o hrubou svatbu, svatebčané se schází již brzy ráno, aby se stihly provést všechny zvyklosti. Hudebníci vyhrávají před domem družby, tím je dáno znamení, že je čas k zahájení svatebního obřadu. Poté se družba řadí do průvodu s kapelou a vydávají se neprve do domu staršího mládence, pak do domu starší družičky. Všichni se pak v průvodu vydávají do domu ženicha a nakonec do domu nevěsty. Posléze se průvod řadí na obřad. Po obřadu se celý svatební průvod přesune do hostince, nebo přímo k domu.³⁹

Oběd po obřadu trvá několik hodin. Novomanželé sedí v rohu a jí z jednoho talíře polévku a první chod jídla. Na talíři také bývá naaranžovaný slepičí a kohoutí krk ovázaný stuhou. Vedle ženicha usedá starší družička, vedle nevěsty "kmocháček" s kmotřenkou a jejich příbuzní. K dalšímu stolu posedají družičky, mládenci a ostatní hosté.⁴⁰

Na svatbě bylo důležitým obřadem čepení, nebo zavíjení nevěsty. Ženy zavedou nevěstu do druhé místnosti a sundají jí z hlavy svatební rožky, nebo kokeš, rozplétají jí vlasy a splétají je ve dva lelíky, které otočí kolem hlavy a na hlavu dají hedvábný čepec se zlatou portou. Družičky zrazují nevěstu, aby se nedala čepit. Nevěsta několikrát shodí čepení, ale nakonec když ženich zaplatí za věneček, tak se nevěsta nechá čepit. Když je nevěsta začepená, družba zabubnuje na plechový buben a oznámí, že se mladá dívka bude ve veřejné dražbě za hotové prodávat. Ženy pak přivedou nevěstu a zpívají vrtěnou, jedna z nich pak s nevěstou tančí. Jeden z mláďenců se pak převleče za žida a na zádech má pytel se střepey a chce tančit s nevěstou a přeplatit ženicha, aby se přesvědčil, zda nevěsta není chromá. Ostatní mu nastavují nohy, aby upadl i s nevěstou a nevěsta tím ztratila na ceně. Když se nevěsta vydražuje, ženich na ni musí "házet" a přitom se jí zmocnit. Až se mu to podaří, patří jemu. Kuchařkám pak patří vydražené peníze. Poté se tančí a provádějí se různé hry.

39 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

40 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

Druhý den svatby se roznáší výslužka všem svatebčanům, známým a sousedům. Kmotřenec, družičce, mládencovi a družbovi se přidává buď celý dort, podkova, nebo kniha. Zve se také k obědu, na tzv. "popravky".

Masopust - fašank

Vznik masopustu sahá nejspíše do pohanských dob. Součástí masopustu jsou bály. Dříve masopust končil fašankovou nedělí, pondělkem a úterkem, v dnešní době se začíná v sobotu a končí nedělí, nanejvýš v pondělí. Charakteristickým jídlem jsou koblihy a smažené šišky. Podstatou masopustu je muzika - v dnešní době celá kapela, zatímco dříve to byly jen housle, basa a klarinet.⁴¹

Bál zahajují večer muzikanti před hospodou. Nejprve zahrají pochod, poté dvě polky, tím dávají najevo, že bál může začít. O výzdobu tanečního sálu se starali chlapci a děvčata. Chlapci nosili z lesa jehličnaté větve, zatímco děvčata napletla věnce, umělé barevné květiny a papírové řetězy. Bál se obvykle konal v sobotu, nebo v neděli. Chodívало se ve slavnostních krojích v páru. "Párnici" ale neseděli spolu - vdané ženy seděly po obvodu tanečního prostoru, děvčata stála v půlkruhu, mužáci seděli v malé jizbě a chlapci seděli u stolů poblíž šenku. Velmi mladí lidé se bálu nezúčastňovali. Tančívала se obvykle polka a valčík, nebo valčík a mazurka, jako vsuvka mezi tyto tance se tančila beseda česká a moravská. Vrtěná a verbuňk se na bálech netančily. Pochodovou skladbou pak muzikanti bál ukončili.⁴²

Fašank se na Podluží slaví různě a trvá tři dny. Je dovolena veškerá legrace jak chlapcům, tak i dívkám. Toto veselí je vždy spojeno s muzikou. Chodívá se v polosvátečních krojích - děvčata v šatech s canglovicou, obojkem a šátkem na hlavě, chlapci v červenících, košile bez lajblu a na hlavě húseňák. Tančí se sólo za sólem, někdy se vyhlašuje "kaštanské" sólo, nebo "babské" sólo. Každé sólo je vždy ukončeno zpívanou vrtěnou.

41 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

42 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

Nejrozpuštělejším dnem bývá obvykle pondělí, kdy po vesnici chodí maškarády "po šiškách". Chlapci jsou přestrojeni za medvěda, či kominíka a tropí si smích z toho, koho potkají. Chodí také po domech a vybírají co se dá. Odpoledne to pak vše v hospodě uvařili a snědli.⁴³

Stavění máje

Před hody, ve čtvrtek, jede skupina chlapců s oběma stárky do lesa, kde si vyhlédnou dvě, nebo tři vysoké a rovné borové stromy. Za dozoru lesníka je skácejí. Délka spojených kmenů musí být třicet, nebo více metrů. Pak ještě skácí několik malých stromků, které budou jako máje stavět před domy stárků. Hlavní máje bude ještě nadstavena souměrným vrškem. Když jsou všechny stromy naloženy na vůz, odjíždí chlapci za zpěvu zpátky do obce, kde jsou před hospodou kmeny uloženy. V sobotu jsou kmeny ostrouhány do běla a kolář přeteše kmeny ve spojích a připraví je ke spojení, které provádí kovář. Ten pak stáhne kmeny několika železnými obručemi. Vršek máje bývá ozdoben barenými pentlemi a vrcholek je ozdoben červenobílým praporkem, který dává stárkova frajířka (Lanžhot). Oddenek máje je položen k předem vykopané, hluboké jámě. Dříve máje stavěli muži z celé vesnice, v současné době se takto děje pomocí jeřábu. Pokud se máje zlomí, vše se musí opakovat od začátku. Když je máje postavena, všichni se seskupí pod májí v kruhu a zpívají:⁴⁴

*"Ta lanžhotská mája tenká, stavjala ju šišulenka,
stavjala ju, prohýbá sa, moja milá, vydávaj sa.*

*Jak sa ja možu vydávat, keď k nám nechceš chodívat,
ani ve dne, ani v noci, věďá to už ľudé všeci."*⁴⁵

43 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

44 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

45 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982, str. 27

Jakmile je máje postavena, je pro okolí zřejmé, že v obci začínají hody. Máje stojí měsíc, pak je skácena. Staví se vždy čerstvá, zbavená kůry a bílá. Máje z minulého roku není důstojné stavět (mohou být i špinavé a zablácené), bývá to i potupa celé obce. Stejně tak nechat máji stát s opadáním jehličím.⁴⁶

Hody

Zahrávání hodů bývá obvykle čtyři týdny před začátkem hodů a bývá velmi veselé. Odpoledne v neděli hrají muzikanti před hospodou pochod, valčík a polku a děvčata a chlapci se začínají scházet. "Zahrávání" začínají chlapci hošijemi. Pak se hraje sólo za sólem a tančí se. Večer mají sólo "ženáči". Od této doby žije celá vesnice přípravami na hody. Znovu se líčí celé domy, opravují, nebo se nově malují žudra, "obrovnávky" na domech musí být modře nalíčené, dveře, okna i plot nově natřený. Provádí se úklid celého domu, naposledy se uklízí dvůr. Také probíhá příprava krojů. Týden před začátkem hodů do vesnice přijíždí kolotoče, houpačky atd.⁴⁷

Některý den v týdnu před hody začínají hospodyňky péct trvanlivé cukroví. Ve čtvrtek se zabíjejí kuřata a husy. V pátek se pečou "koláčičky" a "babovice". V sobotu se úklid dokončuje. Chlapci přivezou z lesa máje a chystají vše potřebné k jejich postavení. Odpoledne jdou mužští stavět máji, která má až padesát metrů. Do večera musí být postavena. Pod máji se staví "zelené". Je to dřevěná konstrukce ze silných tyčí a kůlů, kam se kladou zelené větve, například z jilmu, dubu, nebo jasanu. Takto je přikryto celé prostranství, kde bude hodová veselice. Říká se tomu pod zeleným, nebo pod búdou. Zvlášť vyvýšené místo je pro muzikanty. Děvčata si v sobotu odpoledne zaplétala vlasy - "na zahrádku", "na rozmarýnku". Jedná se o zvláštní úpravu vlasů do rožku, nebo do kokešů. K večeru se začínají

46 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

47 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

sjíždět "hodaři" - hosté. Přijíždí nejen vzdálená rodina, ale také přátelé a známí z blízka i z daleka.⁴⁸

V neděli už na vrcholku máji vlaje praporec a oznamuje, že začaly hody. Na návsi se schází velké množství lidí buď se pobavit, nebo se podívat na zvyklosti, které hody provázejí. Brzy po obědě se pod májí před hospodou scházejí nastrojení šohaji ve slavnostních krojích. Každý z nich nese litrovou malovanou láhev s vínem, kolem hrdla obtočenou malovanou mašlí a za guláčem má rozmarýnovou větvičku jako hodové označení. Když se sejdou všichni pohromadě, vytvoří kolečko a zpívají. Pak se seřadí do dvojstupů, nebo třístupů a v čele stojí mladší stárek. Takový průvod zakončují muzikanti, kteří hrají pochod za pochodem. Za pochodu chlapci výskají a nabízejí víno ostatním. Když přijdou před dům staršího stárka, ten je zve do domu na pohoštění. Muzikanti zahrají tuš a chlapci stárka několikrát zvednou nahoru a dolů. Po občerstvení muzikanti zahrají valčík a rodiče stárka si musí zatančit. Poté muzika hraje polku a chlapci tančí se sestrami stárka, nebo s příbuznými, či hosty, kteří jsou v domě přítomni. Malý obřad se ukončí vrtěnou, kterou zpívá obvykle mladší stárek. Pak se chlapci opět seřadí a pochodují přes celou vesnici a zvou k tanečnímu veselí. Když přijdou k máji, třikrát ji za výskotu obejdou dokola, pak utvoří kruh, chytanou se za ramena a zpívají na "válaný verbuňk". Muzikanti podchytí melodii, chlapci se rozmístí po celé taneční ploše a verbuňují - každý z nich tvoří své figury podle svého nadání. Starší stárek pak zvolá hošije a chlapci vytvoří kolečko a starší stárek zahajuje hošije některou z hošijových písní. Když mladší stárek ukončí hošije, opět se chlapci chytanou za ramena a zpívají píseň na verbuňk. Pak už muzikanti hrají dokola valčík, polku a vrtěnou. Děvčata lemují dokola taneční prostor, kolem taneční prostory sedí vdané ženy a za nimi davy přihlížejících. Stárek také vítá přespolní a muzikanti jim hrají pochod, poté je usazuje ke stolům. Každému přespolnímu chlapci pak stárci zavedou děvče k tanci. Nejprve se zavádějí domácí děvčata, pokud nedostačují, zavádějí se přespolní děvčata. V podvečer nechávají stárci vytroubit sólo přespolním. Někdy toto trvá velmi dlouho, protože se od přespolních vybírá vstupné. Sólo je ukončeno vrtěnou. Často také po přespolním sólu předstupují přespolní stárci se svou chasou, aby zazpívali k verbuňku. Střídají se také

48 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

stárci i z jiných obcí. Pak už se děvčata odcházejí převléci ze slavnostních krojů, za nimi jdou chlapci s muzikou a doprovázejí stárky k večeři. K večeři si stárek zve své nejbližší přespolní kamarády, zbylé chlapce si rozdělí domácí chasa. Po večeři dále pokračuje zábava, někdy trvá až do rána.⁴⁹

Kateřinská zábava

Kateřinská zábava připadá na konec listopadu a ukončuje celoroční tancovačky. V tento den se smělo tančit jen do půlnoci, protože pak začínal půst, kdy byly církví zakázány veškeré taneční zábavy.

Dříve také chasa chodívala s muzikanty po vesnici a vybírala "réž" od chlapců - platbu za celoroční tancování. Nebo mohl stárek nechat vyhlásit, aby se "réž" vybírala pro muzikanty. "Réž" donesli chlapci do hospody a muzikanti hráli zadarmo. Chasa chodívala nastrojena v polosvátečních krojích. Tato zábava se udržuje jen v některých vesnicích.⁵⁰

Vánoce

Dříve se na Podluží oslavovaly svátky velmi okázale a v určitých místech se také dodržují jisté zvyklosti. Celý Štedrý den byl přípravou na slavnostní Štedrý večer. Hospodář se staral, aby pro všechny sváteční dny měla zvířata zásoby krmiva. Hospodyně se starala o úklid celého domu, ale také o přípravu štědrovečerní večeře. Celý den se nejedlo, protože se všichni museli postit. Dětem se říkalo, že uvidí zlaté prasátko, když se budou postit. Drůbeži se před večerem sypala ošatka s obilím, petrželí, česnekem a cibulí. Bylo to i z toho důvodu, aby slepice dobře nesly a nezanášely. Kohoutu a houseru se dával česnek, aby byli hodně bujní. Do ohně se pak házely zbytky od večeře, aby žádná nadpozemská moc nemohla škodit domu. Štědrovečerní večeře bývala velmi jednoduchá - fazolová, čočková, nebo hrachová polévka, "pukance" posypané mákem s máslem a medem, sušené ovoce (trnky, hrušky). Jako zvláštnost bývaly koláčky s čajem. Při společné besedě, kde se vyprávěly různé zvyky a pověry, které se vázaly k hospodářství, se louskávaly dýňová

49 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

50 KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

jádra a ořechy. S večerí se obvykle začínalo po východu první hvězdy na nebi. Po večerí se děti rozeběhly po dědině zpívat koledy. Za to dostávaly ořechy, jablka, dýňová jádra. Později se také přidávali žebráci, kteří přicházeli ze Slovenska. Hlavním koledníkem ovšem býval pastýř se svou ženou, kteří obcházeli celou dědinu a dostávali za to štědrovečerní nadílku (protože celé dědině pásli dobytek).

S Vánoce se také pojí mnoho pověr a kouzel - kdo první z cizích lidí vejde do stavení, je-li to muž, bude mít kobyla hřebečka, pokud první vejde žena, bude to naopak, nebo čí skořápka odpluje nejdále, ten se dostane daleko do světa.⁵¹

2.5 Dílčí závěr

Region Podluží má ještě stále velké množství folklórních tradic. Z výtvarného lidového umění je ještě na Podluží k nalezení malované žudro, či malovaný nábytek. Co se ale určitě nezachovalo je zdobení podlah vyléváním ornamentů. Z odívání jsou k vidění slavnostní kroje, které se oblékají k různým slavnostním příležitostem (hody). Dosud se také udržují folklórní tance a různé zvyklosti, jako jsou právě hody, stavění máje, či masopust.

⁵¹ KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

3 SOCIALIZACE

V poslední kapitole teoretické části bude vymezen pojem socializace. Budou popsány fáze socializace a její dělení. Důležité je i uvedení socializačních činitelů a jejich rozdělení na primární a sekundární.

3.1 Socializace – pojem

Je to celoživotní proces, v němž se jedinec začleňuje do společnosti a osvojuje si specifické formy lidského chování, jako například jazyk, kulturu, hodnoty, poznatky, vzory. Chápeme ji jako sociální interakční proces, který se uskutečňuje řízeným a sociálním učením. Je to vzájemné působení mezi jedincem a druhými lidmi a také celou společností a kulturou. Je to také formování sebe sama jako samostatné osobnosti, ale také jako představitele společnosti a nositele její kultury. Představuje posilování vnitřních regulačních systémů a zbavování se vnějších regulátorů.

Socializace dětí a mládeže se urychluje i kultivuje záměrným korigováním chování a přenášením kultury na další generace ve výchově a vzdělávání.⁵²

Je pět základních mechanismů socializace:

- sociální informování,
- napodobování a identifikace,
- sociální učení záporným, nebo kladným upevňováním,
- působení příkladů a vzorů,
- interiorizace a exteriorizace.⁵³

Socializace umožňuje člověku dispozice, které se pak rozvíjí v sociabilitu v nějakém sociálním prostředí. Sociabilita je schopnost, která je předpokladem, ale také výsledkem socia-

52 KOLÁŘ, Z. a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

53 KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.

lizačního procesu. Tato schopnost umožňuje člověku navazovat vztahy a kontakty s jinými lidmi, napodobovat různé vzory, osvojovat si různé poznatky.

Socializace je společenským mechanismem, ale také společenským jevem:

- na obohacování kulturního dědictví minulých generací a vznik nových hodnot lidstva,
- předávání poznatků z generace na generaci - na udržení plynulosti ve vývoji lidstva.⁵⁴

Primární socializace

Uskutečňuje se především v rodině, či v nejbližším okolí rodiny a také prostředky, které má rodina k dispozici - jazyk, vzájemné vztahy, spolupráce, vlastní příklady a vzory, základní hygienické návyky a různé společné činnosti, povídání. Patří sem také zákazy, omezení, vytváření režimu. Je založena na sociálním učení s výrazným emocionálním podtextem.

Sekundární socializace

Zapojení do systému vzdělávání, což je jádro sekundární socializace, různé aktivity ve všech oblastech života (bez oslabení role rodiny, jejího nejbližšího okolí). Plnění všech sociálních rolí, do kterých jedinec vstupuje. Významné jsou také vstupy vrstevníků, větších a menších skupin.⁵⁵

Fáze socializace

- přípravná fáze - zvnitřnění společenských norem a hodnot, osvojování si kulturního dědictví, přejímání základních společenských rolí, osvojování řeči,
- realizační fáze - postupné přebírání společenských rolí a jejich plnění, dochází k sociální zralosti.

54 KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I.* Brno: IMS, 2009.

55 KOLÁŘ, Z. a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

Socializace se jako celoživotní proces odvíjí v těchto životních etapách:

- rodinné,
- profesní,
- společenské aktivity.⁵⁶

Čtyři základní stadia v procesu socializace:

- dětství - od narození do patnácti let. Budují se základy života a rozhoduje se o celé osobnosti jedince. Společenské vztahy jsou navazovány pomocí rodiny, školy a jiných institucí. Socializaci lze v této fázi ještě rozdělit na další etapy: do dvou let věku - identifikace s matkou a internalizace systému vztahů. V dalším období je důležité osamostatňování a vystupování v autonomní roli. V posledním období rodina ztrácí dominantní postavení a dochází k prvním rozporům mezi ideály a realitou.

- mládí - složité a náročné období pro jedince. Mládež vytváří samostatný celek ve společnosti. Má svou subkulturu, vlastní instituce. Pro společnost představuje potenciál pro další vývoj. Završuje se profesní příprava a vstup do zaměstnání, navazují se partnerské vztahy, zakládají se rodiny a jedinec se samostatně prosazuje ve společnosti.

- dospělost - dochází k naplnění výše uvedených životních drah. Postupné zvyšování výkonnosti v profesi, postup v kariéře. Snaha o zabezpečení rodiny a o pevné společenské zakotvení, ale i možný rozpad rodiny. Zaujetí určité pozice ve společnosti prostřednictvím veřejné aktivity.⁵⁷

56 KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I.* Brno: IMS, 2009.

57 KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I.* Brno: IMS, 2009.

- stáří - organizace současného žití, hledání nových vztahů a přehodnocování života. Hledání nového smyslu života jak v rodině, tak i v profesi.⁵⁸

3.2 Socializační činitelé

Primární socializační činitelé

Jedním z nich je rodina, kde se jedinec učí a přebírá určité základní sociální kódy - jazyk. Zvnitřňuje si normy a hodnoty své rodiny, učí se různé sociální role.

Dalším je škola - přispívá k osvojování znalostí a podporuje proces zvnitřňování společenských pravidel.

Rodina a škola předávají jedinci kulturní kapitál - jazyk, kulturní znalosti, vědomosti, zvládnutí sociálních kódů a vzdělání.⁵⁹

Sekundární socializační činitelé

V období adolescence se zvyšuje vliv skupin přátel. Tyto vrstevnické skupiny poskytují jedinci možnost přehodnotit modely, které jim byly vštěpovány v jejich rodině. Také mohou přispět k všeobecnému rozšíření jistých forem chování, hodnot, nebo norem.

Dalším ze socializačních činitelů může být vstup do pracovního procesu, kdy podniky nadále své členy ovlivňují.

Socializační činitelé se mohou navzájem doplňovat, protože pracují s totožnými vzorci jako je práce, úcta k autoritám nebo zodpovědnost. Jedinci jsou k těmto hodnotám vedeni jak v rodině, tak i v práci nebo ve škole.

Na druhé straně socializační činitelé mohou také působit proti sobě. Pokud je velký rozdíl mezi vzorci předávaných v rodině a vzorci předávaných ve škole, jedinec si nutně volí jen

58 KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.

59 MONTOUSSÉ, M., RENOARD, G. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

jeden vzorec na úkor druhého. Čili rodina, škola, nebo také vrstevnické skupiny mohou nabízet odlišné druhy socializace.⁶⁰

3.3 Dílčí závěr

Socializace je velmi důležitý proces v celém životě člověka. V různých životních etapách vystupují různí socializační činitelé, kteří ovlivňují naše jednání a chování. Nejdůležitějším socializačním činitelem je bezesporu rodina, která jedince od malička směřuje, vychovává a vštěpuje mu určité hodnoty a vzorce, ale také kulturní dědictví. Posléze její úlohu přebírá škola, přátelé. Tyto různorodé socializační činitelé se mohou navzájem jak doplňovat, tak i být mezi sebou v rozporu.

⁶⁰ MONTOUSSÉ, M., RENOARD, G. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Čtvrtá kapitola se zabývá samotným výzkumem mezi obyvateli města Lanžhot. Je zde uveden i cíl výzkumu, charakteristika a popis výběru respondentů.

4.1 Cíl výzkumu, charakteristika a popis výběrového souboru

Folklór je v této oblasti velmi významnou součástí života obyvatel, a proto cílem výzkumu v praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda je v regionu Podluží folklór významným socializačním prvkem a zda je folklór na Podluží stále aktuální.

Výzkum byl realizován ve městě Lanžhotě v průběhu měsíce února. Výběr respondentů probíhal telefonickým oslovením příslušného respondenta a domluvení si osobní schůzky. Při osobním setkání byl s respondentem proveden rozhovor, který byl nahráván na diktafon. Oslovených respondentů bylo pět a byli ve věku od třiceti let do osmdesáti let, z toho byl jeden muž a čtyři ženy. Výběr respondentů v takovém věkovém rozpětí byl zvolen z důvodu různorodosti výzkumného vzorku.

4.2 Použité metody

Jako výzkumná metoda byla použita metoda kvalitativního výzkumu - strukturovaný rozhovor. Strukturovaný rozhovor je takový rozhovor, kde jsou předem určeny výzkumné otázky.

4.3 Prezentace výsledků

V této podkapitole budu prezentovat výsledky všech pěti rozhovorů.

1. ROZHOVOR - žena 62 let, obyvatelka města Lanžhot

Otázka č. 1: Co pro Vás folklór znamená a co si pod tímto pojmem představujete?

Folklór pro mě znamená část kultury, ve které žiji odmalička a mám ji ráda, je to můj život. Představuji si pod tím zvyky, krojované zábavy, hody.

Otázka č. 2: Jak moc je pro Vás folklór v životě důležitý?

Je pro mě hodně důležitý, bez folklóru by to zde vůbec nešlo.

Otázka č. 3: Kdo Vás vedl k folklóru a proč?

Maminka i tatínek nás všechny vedli k folklóru, sami to měli rádi, protože je k tomu vedla stařenka a její maminka, hodně nás v tom podporovali.

Otázka č. 4: Které folklórní tradice Vás provázejí od dětství?

Od dětství mě provází hlavně dechovka a zpěv, dále také všechny tradice – hody, fašank, velikonoční zábava. Zábavy jsou zde po celý rok - svatý duch (za komunistů to bylo zakázané), krojované výlety v létě, zahrávání hodů, hody, hodky (v říjnu – shození máji), republikánské hody (na založení republiky), kateřinská zábava, štěpánské zábavy.

Otázka č. 5: Pomohl Vám folklór v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Nepomohl.

Otázka č. 6: Který folklórní prvek je pro Vás v životě nejdůležitější, a který máte nejraději?

Nejraději mám tanec a zpěv a tyto jsou také pro mě nejdůležitější.

Otázka č. 7: Máte doma nějaké folklórní prvky?

Ano – ženský kroj (pro vdané ženy), dívčí a chlapecký. Kroj se zde uchovává z generace na generaci.

Otázka č. 8: Chodíte (chodili jste) do folklórních kroužků?

Navštěvuji ženský pěvecký sbor z Lanžhota.

Otázka č. 9: Dodržujete nějaké folklórní tradice a jaké?

Všechny tradice – například hody, krojový ples, kateřinská zábava. Bývala jsem stárková a na zábavy bývám pozvaná.

Otázka č. 10: Znáte nějakou osobnost folklóru?

Znám osobnosti jako je Břetislav Osička – zpěvák z Moravanky, Franta Uher – lidový vypravěč, členy kapely Lanžhočanky.

2. ROZHOVOR - žena 80 let, obyvatelka města Lanžhot**Otázka č. 1: Co pro Vás folklór znamená a co si pod tímto pojmem představujete?**

Znamená pro mě moje mládí a radost ze života, kterou tam zažívají a to si také pod tímto představuji.

Otázka č. 2: Jak moc je pro Vás folklór v životě důležitý?

Je pro mě v životě velmi důležitý, protože jsem v něm vyrostla.

Otázka č. 3: Kdo Vás vedl k folklóru a proč?

Vedli mě kamarádi, kamarádky a také rodiče, protože v tom sami vyrůstali.

Otázka č. 4: Které folklórní tradice Vás provázejí od dětství?

Určitě to jsou hody.

Otázka č. 5: Pomohl Vám folklór v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Nepomohl.

Otázka č. 6: Který folklórní prvek je pro Vás v životě nejdůležitější, a který máte nejraději?

Nejdůležitější jsou pro mě hody a hodky a nejraději mám samozřejmě hody - rádi jsme se bavili, rádi chodili v krojích a rádi jsme tancovali.

Otázka č. 7: Máte doma nějaké folklórní prvky?

Doma mám dětský kroj pro chlapce.

Otázka č. 8: Chodíte (chodili jste) do folklórních kroužků?

Nechodila.

Otázka č. 9: Dodržujete nějaké folklórní tradice a jaké?

Nedodržuji.

Otázka č. 10: Znáte nějakou osobnost folklóru?

Boženu Šebetovskou, Jožku Severina, Břeclavanku, Jožku Černého, kterého znám od malička.

3. ROZHOVOR - muž 48 let, obyvatel města Lanžhot

Otázka č. 1: Co pro Vás folklór znamená a co si pod tímto pojmem představujete?

Znamená pro mě vše, co se kolem děje a co se tady zachovává. Představuji si pod tím hody, kroje, všechny tradice, které se zde zachovávají, budovy – žudra, architekturu.

Otázka č. 2: Jak moc je pro Vás folklór v životě důležitý?

Je pro mě dost důležitý, protože mě to strašně baví a je to pro mě životní motor a energie.

Otázka č. 3: Kdo Vás vedl k folklóru a proč?

K folklóru mě vedla maminka, protože jsem byl třetí syn, vzala si mě a zpívala se mnou a tam to asi začalo. Tady je to automatické – vést k folklóru od malička.

Otázka č. 4: Které folklórní tradice Vás provázejí od dětství?

Hody, muziky, Velikonoce, fašanky a všechny tyto věci, které se dějí okolo lanžhotských tradic.

Otázka č. 5: Pomohl Vám folklór v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Ano, nastartoval mě na počátku, když jsem byl na střední škole na Slovensku, paní učitelka se ptala odkud jsem a já jsem řekl, že z Lanžhota - pochází odsud Božena Šebetovská a Lanžhot proslavila. Folklór mi pomohl v tom, že mě pak paní učitelka vzala do pěveckého kroužku. Folklór mi také pomohl mít restauraci, která je typicky folklórní.

Otázka č. 6: Který folklórní prvek je pro Vás v životě nejdůležitější, a který máte nejraději?

Nejraději mám malované domečky a žudra – je mi líto, že to už tolik není a že se to nezachovalo a sám se to snažím zachovávat. Nejraději mám hody a kroje.

Otázka č. 7: Máte doma nějaké folklórní prvky?

Mám hodně krojů, nábytek, staré lisy a fěrtochy.

Otázka č. 8: Chodíte (chodili jste) do folklórních kroužků?

Chodil jsem ve škole do folklórního kroužku pod vedením pana Hnátka a tam jsme začali hrát na klarinet a měli jsme cimbálovku, pak pěvecký a taneční sbor.

Otázka č. 9: Dodržujete nějaké folklórní tradice a jaké?

Hody – to se tady snaží dodržovat, snažím se, aby se dodržovalo všechno, ale bohužel to nejde.

Otázka č. 10: Znáte nějakou osobnost folklóru?

Zpěvačku Boženu Šebetovskou, Metoděje Prajku – v dechové hudbě, skladatele Jožku Uhera, paní Horákovou – Uhrovou, Vojtu Bartoše Kociána, pana Slabáka.

4. ROZHOVOR - žena 30 let, obyvatelka města Lanžhot**Otázka č. 1: Co pro Vás folklór znamená a co si pod tímto pojmem představujete?**

Pod pojmem folklór si představuji určitou část kultury, která se vyskytuje na určitém území, je předávána z generace na generaci a je to ve formě písní, tance, krojů, malířství, vyprávění. Znamená pro mě část kultury, ve které žiju.

Otázka č. 2: Jak moc je pro Vás folklór v životě důležitý?

Čím jsem starší, tím je pro mě důležitější, když jsem byla mladá, tak mi to nepřipadlo moc důležité. Když vidím své děti, jak si zpívají různé písničky, rádi chodí v krojích, tak je to pro mě taková srdcová záležitost.

Otázka č. 3: Kdo Vás vedl k folklóru a proč?

K folklóru se mě snažila vést maminka, babičky, dědečkové a tetičky. Za minulého režimu to ale moc nešlo.

Otázka č. 4: Které folklórní tradice Vás provázejí od dětství?

Nejvíce mě provází hody, trvají zde od soboty do úterý. Je to zde největší folklórní tradice.

Otázka č. 5: Pomohl Vám folklór v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Nepomohl.

Otázka č. 6: Který folklórní prvek je pro Vás v životě nejdůležitější, a který máte nejraději?

Určitě je to lanžhotský kroj a hody.

Otázka č. 7: Máte doma nějaké folklórní prvky?

Mám doma dětské kroje.

Otázka č. 8: Chodíte (chodili jste) do folklórních kroužků?

Bohužel jsem do žádného nechodila.

Otázka č. 9: Dodržujete nějaké folklórní tradice a jaké?

Určitě dodržuji hody. Zde se chodí na všechny svátky v krojích. Děti ve školce si staví máji, mají své hody, oblékají se do krojů.

Otázka č. 10: Znáte nějakou osobnost folklóru?

Břetislav Osička, Jožka Severin, Božena Šebetovská.

5. ROZHOVOR - žena 41 let, obyvatelka města Lanžhot

Otázka č. 1: Co pro Vás folklór znamená a co si pod tímto pojmem představujete?

Představuji si pod tím písničky, kroje, hody, stavění máji. Znamená pro mě folklór hodně.

Otázka č. 2: Jak moc je pro Vás folklór v životě důležitý?

Není pro mě v životě sice až tak důležitý, ale mám ho ráda a své děti k němu vedu.

Otázka č. 3: Kdo Vás vedl k folklóru a proč?

Vedla mě k němu maminka, protože jej sama má ráda.

Otázka č. 4: Které folklórní tradice Vás provázejí od dětství?

Od dětství mě provází hody, krojový ples.

Otázka č. 5: Pomohl Vám folklór v některých oblastech (např. škola, zaměstnání)?

Ne.

Otázka č. 6: Který folklórní prvek je pro Vás v životě nejdůležitější, a který máte nejraději?

Nejraději mám hody a stavění máje. Děti mají také ve školce hody a staví máji. Nejdůležitější jsou pro mě nejspíše hody.

Otázka č. 7: Máte doma nějaké folklórní prvky?

Mám dětské kroje pro chlapce i pro děvčata.

Otázka č. 8: Chodíte (chodili jste) do folklórních kroužků?

Ne.

Otázka č. 9: Dodržujete nějaké folklórní tradice a jaké?

Dodržuji krojované vánoční tradice a hody.

Otázka č. 10: Znáte nějakou osobnost folklóru?

Břetislav Osička, Franta Uher, členové kapely Lanžhočanka.

4.4 Dílčí závěr

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda je folklór významný socializační prvek Podluží. Jako výzkumnou metodu jsem zvolila strukturovaný rozhovor. Rozhovory

byly provedeny s pěti obyvateli města Lanžhot. Z průzkumu vyplynulo, že folklór je významným socializačním prvkem v tomto regionu, který je stále aktuální. Téměř všichni respondenti, kromě jedné respondentky, dodržují nějaké folklórní tradice, ať jsou to hody, nebo jiné tradice. K folklóru je obvykle vedli rodiče, prarodiče, či kamarádi. Ačkoliv folklór pomohl v životě jen jednomu respondentovi, je pro všechny v životě důležitý a vedou k němu i svoje děti. Z rozhovorů také vyplynulo, že i ve školce děti dodržují folklórní tradici hodů a stavění máje.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce "Folklór jako významný socializační prvek Podluží" byla charakteristika oblasti Slovácka a Podluží, historie regionu Podluží a historie etnického složení obyvatelstva. V průběhu staletí se měnil nejen počet obcí spadajících do Podluží, ale také název tohoto regionu. Zajímavým zjištěním bylo, že obyvatelé, kteří se na Podluží přistěhovali, si poměrně dlouhou dobu udržovali své zvyky a jazyk. V průběhu staletí byly folklórní tradice nadále ovlivňovány a to například šlechtou nebo nástupem industrializace.

Druhá kapitola byla zaměřena na popis tamního folklóru jako je výtvarné umění, odívání, písně, tance, říkadla, různé zvyky a obřady. Zde byly uvedeny folklórní prvky, které jsou stále aktuální, ale i ty, které v průběhu času již zanikly.

Třetí a poslední kapitolou v teoretické části bylo objasnění pojmu socializace, její fáze a rozdělení. Dále uvedení primárních a sekundárních socializačních činitelů.

V praktické části byl proveden výzkum pomocí rozhovorů mezi obyvateli města Lanžhot, což je mimojiné centrum Mikroregionu Podluží. Z výsledků rozhovorů vyplynulo, že folklór je v oblasti Podluží významný socializační prvek, který je stále aktuální. Respondenti odpovídali, že je pro ně folklór v životě důležitý a doprovází je od dětství. Ve většině případů také dodržují některé z folklórních tradic a snaží se je předávat dále svým dětem. Dále bylo zjištěno, že je folklór předáván nejen rodiči a prarodiči, ale též v předškolních zařízeních.

Téma této práce souvisí se sociální pedagogikou ve smyslu socializace dětí a dospělých kulturními vlivy folklóru. Socializace se v tomto případě děje prostřednictvím rodičů, ale i pomocí předškolních zařízení. Folklór jako socializační prvek předává hodnoty a vzory dalším generacím.

Folklór má v regionu Podluží velmi dlouhou historii, doprovázenou různými folklórními tradicemi. Některé z těchto tradic přetrvávají do současnosti - jsou to například hody,

stavění máje, krojové zábavy, fašank. Byla by velká škoda, kdyby takové kulturní vzorce a hodnoty, které jsou předávány dalším generacím zanikly.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČAPKA, F. a kol. *Tvrdonice. Příroda, dějiny a lidová kultura podlužácké obce*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1986. ISBN 59-214-85.

FROLEC, V., HOLÝ, D., JEŘÁBEK, R. *Podluží. Kniha o lidovém umění*. Brno: Krajské nakladatelství, 1962. ISBN 47-013-62.

FROLEC, V. a kol. *Slovácko. Kapitoly z dějin Slovácka*. Brno: Muzejní spolek v Brně, 1978. ISBN 54-004-79.

JANČÁŘ, J. *Lidová kultura na Moravě*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 2000. ISBN 80-86156-31-1.

JELÍNKOVÁ, Z. *Lidové tance a taneční hry na Podluží*. Strážnice: Krajské středisko lidového umění, 1962, 72 s.

KOLÁŘ, Z. a kol. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KRAUS, B., SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I*. Brno: IMS, 2009.

KRUŽÍK, J. *Dětské hry, říkadla a tance z Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1976, 84 s.

KRUŽÍK, J. *Kroje na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 35732-82.

KRUŽÍK, J. *Lidové zvyky a slavnosti na Podluží*. Břeclav: Okresní kulturní středisko, 1982. ISBN 30 35158-81.

LEŠČÁK, M., SIROVÁTKA, O. *Folklór a folkloristika (O ľudovej slovesnosti)*. Bratislava: Smena, 1982. ISBN 73-107-82.

MONTOUSSÉ, M., RENOUARD, G. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-976-3.

ZEMEK, M. a kol. *Jižní Morava. Krajina, historie, umělecké památky*. Praha: Orbis, 1977. ISBN 11-035-77.

Bakalářské a disertační práce

DARMOVZALOVÁ, I. *Tradice hodů na Podluží*. Brno, 2008. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedoucí bakalářské práce PhDr., Judita Kučerová, PhD.

ONDERKOVÁ-DOSTÁLOVÁ, L. *Lidové umění moravského Podluží*. Brno, 1953. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.

Časopisy

FROLEC, V. *Tradice v lidové kultuře a tradice lidové kultury*. Slovenský národopis. 1986, roč. 34, č. 1 - 2, s. 84-85.